

УДК 378: 311.175/305

**ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ЯК ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ
МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕНДЕРНІ СТУДІЇ:
НАУКОВИЙ АСПЕКТ»**

Акбаш Катерина, Пасічник Наталя, Ріжняк Ренат
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Анотація. В статті наведена розробка практичної складової магістерських курсів «Основи гендерних досліджень» та «Статистичні показники гендерної рівності» у вигляді частини гендерного аналізу навчально-виховного процесу фізико-математичного факультету КДПУ ім. В. Винниченка, а саме – охоплено збір кількісних даних про гендерний склад контингенту студентів, науково-педагогічних працівників та технічного персоналу, а також гендерний склад окремих характерних груп учасників навчально-виховного процесу; виявлена специфіка гендерної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Ключові слова: *гендерний аналіз, підготовка магістрів, навчальний курс, практична підготовка, гендерний склад.*

*THE GENDER ANALYSIS AS A PRACTICAL PART OF PREPARATIONS
OF MASTERS IN THE SPECIALIZATION
«GENDER STUDIES: SCIENTIFIC ASPECT»*

Kateryna Akbash, Natalia Pasichnyk, Renat Rizhniak

Annotation. Consideration of gender factors in higher education is an urgent problem that requires solution both in theory and in practice, training and education. Most researchers agree on the assumption that the basic conceptual idea of the gender approach lies in the fact that gender is represented as a social construct that occurs, exists and is influenced by the culture and traditions of society and adequately reflects the idea of the social construction of differences between men and women. The working instrument of implementation of gender approach is gender analysis.

The article shows the development of practical component of the Masters Courses «The Basics of Gender Studies» and «The Statistical indicators of

gender equality» as a part of a gender analysis of the educational process at the department of Physics and Mathematics of the Volodymyr Vynnychenko KSPU.

The study concluded that the practice of gender analysis must be an integral part of the system of masters' preparation of specialty 011 Science Education (Educational Measurement) for specialization «Gender studies: scientific aspect». Therefore, the article focuses on the content of practical work of students on the collection of quantitative data on the gender composition of the contingent of students, science teachers and technical staff of the faculty, the gender structure of certain specific groups of participants of the educational process and the identification of the specific interaction of gender subjects of the educational process. In order to determine the prospects of scientific studies it is indicated that for the preparation of a complete set of practical problems for the mentioned courses, there should be developed the educational materials to conduct content analysis of the educational standards, curriculum of specialties, work programs of academic disciplines, textbooks, manuals, business documents, topics of research of activity of the participants of the educational process in terms of gender consideration.

Keywords: *gender analysis, training of masters, an educational course, practical training, gender structure.*

Постановка проблеми. Станом на сьогоднішній день гендерний підхід у теорії та практиці освіти перебуває на стадії розвитку та інституалізації. Вчені сходяться на думці, що врахування гендерного фактору у сфері вищої освіти є актуальною проблемою, яка вимагає розв'язання як в теорії, так і в навчально-виховній практиці. У рамках проекту Еразмус+ «Гендерні студії: крок до демократії та миру у сусідніх до ЄС країнах з різними традиціями», № 561785-EPP-1-2015-1-LT-EPPKA2-SVNE-JP, що виконується на фізико-математичному факультеті КДПУ ім. В. Винниченка, передбачено запровадження на магістерській спеціальності 011 Науки про освіту (Освітні вимірювання) спеціалізації Гендерні студії: науковий аспект. Зокрема, це реалізується шляхом введення до навчальних планів цієї спеціальності нових навчальних курсів – «Основи гендерних

досліджень» та «Статистичні показники гендерної рівності». З поміж інших завдань навчального характеру, які плануються до виконання студентами, під час вивчення кожного з курсів передбачене виконання різних аспектів індивідуальної практичної роботи, суть якої зводиться до проведення гендерного аналізу колективу.

Аналіз актуальних досліджень. Коротко охарактеризуємо основні досягнення авторів, які розглядали різноманітні сторони гендерного аналізу. Проблему гендерного аналізу в дисциплінах соціально-гуманітарного циклу досліджував Л. В. Малес [4]. Дослідник приходив до висновку, що приписування гендерних ролей відбувається на етапі професійної і освітньої орієнтації, а потім наукової сегрегації у спеціалізації. С. Вихор розкрила зміст гендерного аналізу освітніх документів для середньої школи. Дослідниця логічно виділила 8 критеріїв для гендерного аналізу стандартів та програм, серед яких звернула увагу на наявність гендерної складової у змісті окремо взятого предмету, на андроцентризм мови, на адекватність представлення науковців різної статі відповідно до їх вкладу в науку, на можливість підсилення гендерного компоненту, на аналіз проблеми «непомітності жінок» та інше [2, с. 36]. О. Плахотнік обґрунтувала позицію, що гендерна стратифікація вчительської професії відноситься до однієї із сторін прихованого курикулуму. Проаналізувавши під кутом зору гендерного підходу та теорії соціального конструктивізму механізми гендерної стратифікації всередині вчительської професії (і в умовах сучасної України також), авторка дійшла висновку, що учительство є професією з яскраво вираженою гендерною нерівномірністю, а отже, гендерно стратифікованою, особливо на тих рівнях освіти, де вона відноситься до низькооплачуваних і малопрестижних [5, с. 315]. І. Кльоцина у контексті в'яснення суті проблеми застосування гендерного підходу пропонує розглядати стосунки між статтями на чотирьох основних рівнях: макросоціальному (групи чоловіків та жінок – суспільство), мезорівні (група чоловіків – група жінок), мікрорівні (особистість – особистість, між представниками різної статі), внутрішньоособистому рівні (як представник гендерної групи) [3,

с. 125]. А.А. Балицька та В.М. Покалюк провели аналіз гендерного аспекту проблеми адаптації курсантів першого курсу до навчання у вищому навчальному закладі пожежно-технічного профілю [1].

Підсумовуючи огляд досліджень з гендерної проблематики, слід відзначити, що більшість дослідників сходяться на твердженні, що основна концептуальна ідея гендерного підходу полягає в тому, що гендер представляється соціальним конструктом, котрий виникає, існує та змінюється під впливом культури та традицій суспільства та адекватно відображає ідею соціального конструювання розходжень між жінками та чоловіками. Робочим інструментом реалізації гендерного підходу є гендерний аналіз – організований акт щодо дослідження та вивчення відмінностей у потребах, умовах, доступу до ресурсів, перспективах розвитку, особливостях участі, нагородженні, преміюванні, оплаті праці з точки зору гендерної рівності учасників навчально-виховного процесу. Крім того, проведення гендерного аналізу передбачає дослідження та оцінювання ділової документації, політики управління, стандартів та програм у контексті врахування принципів гендерної рівності. Виходячи з цього, ми визначили тактичні закономірності проведення гендерного аналізу навчально-виховного процесу вищого навчального закладу (або його підрозділу): а) визначення проблеми, мети та основних задач проведення гендерного аналізу; б) збір та обробка якісних та кількісних даних, побудова порівняльних схем, графіків та діаграм, створення анкет та проведення опитувань, спостереження та обговорення, контент-аналіз стандартів, навчальних планів, робочих програм, підручників, посібників та ділової документації, проведення індивідуальних та групових бесід; в) виявлення загальних закономірностей та тенденцій, формулювання основних проблем, підбиття підсумків.

Мета статті полягає у розробці практичної складової названих вище курсів, а саме у проведенні гендерного аналізу навчально-виховного процесу фізико-математичного факультету КДПУ ім. В. Винниченка.

Мета дослідження буде досягатися розв'язанням таких завдань: 1) збір кількісних даних про гендерний склад контингенту студентів, науково-

педагогічних працівників та технічного персоналу, а також гендерний склад окремих характерних груп учасників навчально-виховного процесу; 2) виявлення специфіки гендерної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу; 3) проведення контент-аналізу освітніх стандартів, навчальних планів спеціальностей факультету, робочих програм навчальних дисциплін, підручників, посібників, ділової документації деканату та кафедр факультету на предмет врахування гендеру; 4) виявлення гендерно-орієнтованих тем науково-дослідної діяльності учасників навчально-виховного процесу. У дані статті ми опишемо реалізацію перших двох з перелічених завдань.

Виклад основного матеріалу. Гендерним аналізом були охоплені 5 кафедр факультету: кафедра фізики та методики її викладання (далі в тексті – кафедра фізики), кафедра математики, кафедра прикладної математики, статистики та економіки (далі в тексті – кафедра ПМСЕ), кафедра інформатики та кафедра теорії та методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності (далі в тексті – кафедра ТМТПОПБЖ) (64 науково-педагогічних працівники, а також 27 співробітників, що представляють обслуговуючий та технічний персонал). Крім того, гендерним аналізом були охоплені студенти денної форми навчання шести спеціальностей фізико-математичного факультету освітньо-професійних рівнів бакалавр, спеціаліст та магістр: «Фізика», «Математика», «Статистика» (на освітньо-професійному рівні магістр – «Прикладна та теоретична статистика»), «Інформатика», «Освітні вимірювання» (всього – 517 студентів).

Статистичні дані були зібрані на кафедрах фізико-математичного факультету за 2015-2016 навчальний рік. Аналіз гендерного складу викладачів свідчить про абсолютний баланс між чоловіками та жінками, хоча не на всі кафедрах факультету такий баланс зберігається. На кафедрі ПМСЕ більшість жінок, тоді як на кафедрі ТМТПОПБЖ – чоловіків (табл. 1). Аналіз професорського складу за статтями свідчить про значну перевагу на факультеті кількості професорів-чоловіків (майже 91 %) над кількістю професорів-жінок. Втім, такий же аналіз складу доцентських посад дав

інші результати: з 32 осіб з вченим званням доцента на факультеті працює більше, ніж 56 % доцентів-жінок та, відповідно, майже 44 % доцентів-чоловіків. Без професорських та доцентських вчених звань на факультеті працює 21 особа, причому жінки тут складають майже 62 %.

Таблиця 1. Гендерний склад науково-педагогічних працівників (НПП) та обслуговуючого та технічного персоналу (ОТП) факультету.

Показники	Кафедра				
	фізики	математики	ПМСЕ	інформатики	ТМТПОПБЖ
Чоловіки (НПП)	6	6	4	7	9
Жінки (НПП)	2	6	8	7	9
Всього (НПП)	8	12	12	14	18
професори чоловіки	3	3	1	1	2
професори жінки	0	0	1	0	0
Всього професорів	3	3	2	1	2
доценти чоловіки	3	2	1	3	5
доценти жінки	2	5	4	3	4
Всього доцентів	5	7	5	6	9
викладачі чоловіки	0	1	2	3	2
викладачі жінки	0	1	3	4	5
Всього викладачів	0	2	5	7	7
доктори чоловіки	2	3	1	1	2
доктори жінки	0	0	1	0	0
Всього докторів	2	3	2	1	2
канд. наук чоловіки	4	3	3	4	7
канд. наук жінки	2	6	6	5	8
Всього канд. наук	6	9	9	9	15
без звань чоловіки	0	0	0	2	0
без звань жінки	0	0	1	2	1
Всього без звань	0	0	1	4	1
жінки 20-35 років	1	2	1	1	2
чоловіки 20-35 років	0	1	2	0	1
Всього (20-35 р.)	1	3	3	1	3
жінки 36-60 років	1	4	7	6	7
чоловіки 36-60 років	3	2	1	7	5
Всього (36-60 р.)	4	6	8	13	12
жінки більше 61 року	0	0	0	0	0
чоловіки більше 61 року	3	3	1	0	3
Всього (більше 61 р.)	3	3	1	0	3
жінки (ОТП)	3	1	1	7	7
чоловіки (ОТП)	2	0	0	0	6
Всього (ОТП)	5	1	1	7	13

Проаналізуємо викладацький склад факультету за присвоєними науковими ступенями. З 10 осіб, що захистили докторські дисертації наук, професорсько-викладацький склад факультету налічує лише одну жінку. А з 48 кандидатів та кандидаток наук у більшості перебувають жінки – їх трохи більше, ніж 56 % серед усіх, кому присвоєний науковий ступінь

кандидата наук. Причому, така ситуація є типовою для всіх, крім однієї, кафедр факультету – лише на кафедрі ТМТПОПБЖ кандидатів наук чоловічої статі більше, ніж жіночої. Нарешті, з чотирьох осіб з числа викладачів факультету, що не мають вченого ступеня, чоловіки складають лише третю частину.

Якщо проаналізувати загальне співвідношення між чоловіками та жінками з науковим ступенем, то на факультеті майже спостерігається баланс – відсоток жінок з науковим ступенем лише на 1,72 % не «дотягує» до показника 50 %. Така статистика свідчить про гармонійне співвідношення наукових звань та вчених ступенів серед викладачів факультету.

Статистична складова гендерного аналізу викладацького складу факультету за віком дала такі результати. На факультеті немає жодної жінки віком більше, ніж 60 років. Серед інших вікових категорій, навпаки, відчутно переважають жінки. В категорії «до 35 років» жінок майже 11 % від загальної кількості науково-педагогічних працівників на факультеті проти 6 % чоловіків, а в категорії «від 35 до 60 років» маємо такі результати: 39 % жінок проти 28 % чоловіків (знову ж таки – від загальної кількості науково-педагогічних працівників на факультеті). Причому, така картина спостерігається на всіх кафедрах факультету, за виключенням кафедри фізики та МВФ. Така ситуація не повністю корелюється із науковими ступенями чи званнями (вони у жінок та чоловіків не мають такого значного розриву), а відповідає, на нашу думку, більшій професійній активності чоловіків та, напевне, зміні пріоритетів у жінок старшої вікової категорії.

У науково-методичній діяльності статистика така. Визначення рейтингів науково-педагогічних працівників університету у 2015-2016 навчальному році (визначення рейтингів проводилося за напрямками: науково-методична, науково-інноваційна, навчально-методична, організаційна та виховна робота) дало досить несподівані результати. У першій п'ятірці рейтингу не виявилось жодної жінки, а у першій десятці рейтингу – лише дві жінки. Середня кількість балів, які були нараховані

жінкам-викладачкам, становить 676,78 і значно менша від середньої кількості балів, що були нараховані чоловікам-викладачам. Цей показник у чоловіків зафіксований на рівні 1238,77 балів. Причому, це явище є характерним для всіх кафедр факультету – середня кількість балів рейтингу чоловіків відчутно перевищує середню кількість балів рейтингу жінок. Цю ситуацію можна пояснити по-різному, з одного боку, чоловіки менш прив'язані до побуту, догляду за дітьми, можуть частково відмовитися від домашніх обов'язків; але з іншого боку, така ситуація може свідчити про більшу наукову амбітність та вимогливість викладачів-чоловіків до свого наукового життя та кар'єри. Втім, така неоднорідність у нарахуванні рейтингових балів може бути зумовлена і недоліками у правилах та алгоритмах вирахування рейтингових місць, тим більше, що безпосередньо причетне до укладання правил визначення рейтингів науково-педагогічних працівників керівництво університету і саме визнавало недосконалість прийнятої системи та її експериментальний характер у 2015-2016 навчальному році.

Гендерна частина аналізу статистичних даних співвідношення чоловіків та жінок серед навчально-допоміжного та технічного персоналу факультету показала більше, ніж дворазове домінування жінок у цій категорії працівників (70,4 % жінок проти 29,6 % чоловіків). Певний баланс співвідношення чоловіків та жінок спостерігається лише по кафедрі ТМТПОПБЖ. На нашу думку, це можна пояснити лише прихованою гендерною дискримінацією, що закладена у навчальних планах спеціальності «Технологічна освіта» і, відповідно, «гендерно дискримінованими» принципами комплектування навчально-допоміжного та технічного персоналу у відповідності до планування навчального процесу. Яскраво виражений дисбаланс кількості жінок та чоловіків цієї категорії працюючих по кафедрі інформатики можна пояснити лише існуючими гендерними стереотипами, що закріпилися у цьому підрозділі для навчально-допоміжного та технічного персоналу: «хлопці – програмісти та інженери, дівчата – завідувачі лабораторіями та лаборанти».

Інший блок статистичних даних гендерного аналізу факультету пов'язаний з вивченням складу студентства денної форми навчання та окремих його груп.

Таблиця 2. Гендерний склад студентів факультету за спеціальностями.

Показники	Спеціальності					
	ТО	Ф-ка	М-ка	Інф-ка	Ст-ка	ОВ
студентки	73	22	108	21	43	5
студенти	65	39	34	76	21	10
Всього	138	61	142	97	64	15
студентки (бюджет)	60	20	103	21	41	4
студенти (бюджет)	52	35	33	70	19	4
Всього (бюджет)	112	55	136	91	60	8
студентки (1 сем, стип.) академічна	36	9	73	15	33	3
студенти (1 сем, стип.) академічна	29	16	13	42	8	2
Всього (1 сем, стип.) академічна	65	25	86	57	41	5
студентки (2 сем, стип.) академічна	36	8	66	13	30	2
студенти (2 сем, стип.) академічна	25	12	9	34	5	1
Всього (2 сем, стип.) академічна	61	20	75	47	35	3
студентки (1 сем, стип.) соціальна	10	1	10	3	2	1
студенти (1 сем, стип.) соціальна	2	2	3	4	1	0
Всього (1 сем, стип.) соціальна	12	3	13	7	3	1
студентки (2 сем, стип.) соціальна	10	1	10	3	2	1
студенти (2 сем, стип.) соціальна	2	2	3	4	1	0
Всього (2 сем, стип.) соціальна	12	3	13	7	3	1

Якщо брати загальні цифри співвідношення чоловічої та жіночої статі серед студентів факультету, то тут спостерігається приблизний баланс: кількість хлопців становить 47,4 %, кількість дівчат – 52,6 %. Але аналіз статевого складу студентів за різними спеціальностями факультету дає діаметрально різні результати: на спеціальностях «Фізика», «Інформатика» та «Освітні вимірювання» значно більше хлопців, а на спеціальностях «Математика» та «Статистика» – дівчат. Лише на спеціальності «Технологічна освіта» зберігається приблизний баланс у цьому співвідношенні – 47 % хлопців проти 53 % дівчат (табл. 1). Результати аналізу статевого складу студентів за різними курсами свідчить про існування певного балансу між статями з незначним переважанням кількості хлопців на молодших курсах та таким же незначним переважанням кількості дівчат на старших (табл. 2).

Таблиця 3. Гендерний склад студентів факультету за курсами.

Показники	Курси				
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5-6 курси
студентки	40	59	64	48	61
студенти	42	64	52	37	50
Всього	82	123	116	85	111
студентки (бюджет)	34	57	61	48	49
студенти (бюджет)	37	64	52	37	23
Всього (бюджет)	71	121	113	85	72
студентки (1 сем, стип.) академічна	20	34	39	37	39
студенти (1 сем, стип.) академічна	16	28	28	20	18
Всього (1 сем, стип.) академічна	36	62	67	57	57
студентки (2 сем, стип.) академічна	23	34	39	28	31
студенти (2 сем, стип.) академічна	13	22	28	10	13
Всього (2 сем, стип.) академічна	36	56	67	38	44
студентки (1 сем, стип.) соціальна	4	2	7	4	10
студенти (1 сем, стип.) соціальна	2	3	2	4	1
Всього (1 сем, стип.) соціальна	6	5	9	8	11
студентки (2 сем, стип.) соціальна	4	2	7	4	10
студенти (2 сем, стип.) соціальна	2	3	2	4	1
Всього (2 сем, стип.) соціальна	6	5	9	8	11

Аналіз співвідношення осіб різної статі, що вчаться на державній формі навчання, не дуже відрізняється від загального співвідношення хлопців та дівчат на факультеті (враховуючи невелику кількість студентів на факультеті, що навчаються за рахунок фізичних чи юридичних осіб). Подібні до випадку аналізу загального контингенту студентів пропорції між особами чоловічої та жіночої статі зберігаються і на окремих спеціальностях факультету. Виключення становить лише спеціальність «Освітні вимірювання», де за державною формою навчання встановився баланс між представниками різних статей. Аналіз статевого складу студентів державної форми навчання за різними курсами свідчить про невелике порушення балансу у загальному випадку між статями з таким же незначним переважанням кількості хлопців на молодших курсах, але вже значнішим переважанням кількості дівчат на старших.

У процесі проведення гендерного аналізу було проведено порівняння «результативної успішності» на сесіях студентів різних статей (успішність, яка є підставою для призначення стипендіального забезпечення). Як відомо, згідно законодавства України розрізняється два види стипендіального забезпечення – академічні стипендії та соціальні. Академічні стипендії призначаються за результатами складання

студентами сесії. Звичайна академічна стипендія призначається при складанні екзаменаційної сесії з середнім балом 4 за національною шкалою та при повному складанні залікової частини сесії; підвищена академічна стипендія призначається за аналогічних умов, лише середній бал складання екзаменаційної сесії має бути 5 за національною шкалою. Соціальна стипендія призначається пільговим категоріям студентів – сиротам, інвалідам, дітям шахтарів, а також студентам, що мають сім'ї з дітьми (призначається лише у випадку складання залікової та екзаменаційної сесії). Стипендія призначається на семестр, наступний після складання екзаменаційної сесії. При навчанні під час першого семестру студентів освітньо-професійних рівнів бакалавр, спеціаліст та магістр стипендія призначається всім студентам, що навчаються за кошти державного бюджету. Стипендія не призначається студентам випускних курсів перелічених освітньо-професійних рівнів за результатами складання сесії останнього семестру навчання. При проведенні гендерного аналізу було здійснене порівняння призначення стипендії студентам різних статей фізико-математичного факультету за результатами складання сесії у 1-му та 2-му семестрах 2015-2016 навчального року (зрозуміло, що для випускних курсів всіх освітньо-професійних рівнів аналізувалося номінальне призначення стипендії за результатами складання сесії у 2-му семестрі).

Порівняння призначення стипендії (обох видів) за статями у розрізі спеціальностей факультету дає можливість зробити висновок, що відсоток студенток, яким призначене стипендіальне забезпечення за результатами складання сесії у 1-му та 2-му семестрах 2015-2016 навчального року, майже за всіма спеціальностями фізмату є значно вищим, ніж такий же відсоток хлопців (від загальної кількості хлопців та дівчат, що вчаться на відповідній спеціальності на державній формі навчання). Лише на спеціальності «Фізика» у першому семестрі частина хлопців-фізиків, що вчаться на бюджеті і отримали стипендію, була трохи більшою, ніж відповідна частина дівчат. Загальні цифри по факультету переконливо свідчать про виявлену тенденцію: відсоток студенток бюджетної форми

навчання, що домоглися або мали право на призначення стипендіального забезпечення, значно більший, ніж відповідний відсоток хлопців (у першому семестрі різниця становить більше 20 %, а в другому – більше 25 %). Ця ж тенденція прослідковується, якщо таке порівняння зробити за кожним окремим курсом навчання на факультеті. Соціальну стипендію на факультеті протягом обох семестрів отримували 39 осіб: 12 хлопців та 27 дівчат. Більше половини соціальних стипендій, які призначені студенткам, пов'язані з тим, що вони мають сім'ї з дітьми (у хлопців факультету такий випадок призначення соціальної стипендії лише 1 з 12). Закономірність щодо значно більшого відсотка студенток бюджетної форми навчання, що домоглися призначення академічного стипендіального забезпечення, ніж відповідний відсоток хлопців, збереглася і в цьому випадку порівняння. Якщо не враховувати показники стипендіального забезпечення на випускних курсах (у таблицях 2 та 3 видно досить серйозне падіння «номінальних» показників саме в другому семестрі і в хлопців, і в дівчат), то це можна пояснити відсутністю мотивації у студентів та студенток щодо якісного складання сесії (середній бал – 4), яке б дало можливість отримати стипендію. Загалом, динаміка призначення академічної стипендії студентам перших трьох курсів вказує на таке: дівчата значно стабільніше складають екзаменаційні сесії і, відповідно, стабільно претендують на призначення стипендії. Це видно з табл. 3: дівчата-першокурсниці показали ріст відсотку призначення стипендії у другому семестрі у порівнянні з першим, а другокурсниці та третьокурсниці показали стабільність у досягненні умов для призначення стипендіального забезпечення. Натомість, першокурсники та другокурсники факультету досягли майже 10-відсоткового падіння у кількості призначених стипендій у другому семестрі порівняно з першим. І лише третьокурсники залишили відсоток забезпечення стипендіями у другому семестрі таким же, як і в першому семестрі.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

1. Практика проведення гендерного аналізу має бути складовою частиною нових навчальних курсів – «Основи гендерних досліджень» та

«Статистичні показники гендерної рівності» – у системі підготовки магістрів спеціальності 011 Науки про освіту (Освітні вимірювання) за спеціалізацією Гендерні студії: науковий аспект.

2. В статті висвітлений зміст практичної роботи студентів щодо збору кількісних даних про гендерний склад контингенту студентів, науково-педагогічних працівників та технічного персоналу факультету, гендерний склад окремих характерних груп учасників навчально-виховного процесу, а також щодо виявлення специфіки гендерної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

3. Для підготовки повного комплексу практичних завдань названих курсів слід розробити навчальні матеріали щодо проведення контент-аналізу освітніх стандартів, навчальних планів спеціальностей факультету, робочих програм навчальних дисциплін, підручників, посібників, ділової документації деканату та кафедр факультету, тем науково-дослідної діяльності учасників навчально-виховного процесу на предмет врахування гендеру.

Декларації. Стаття підготовлена у рамках проекту Еразмус+ «Гендерні студії: крок до демократії та миру у сусідніх до ЄС країнах з різними традиціями», № 561785-EPP-1-2015-1-LT-EPPKA2-SVNE-JP. Стаття відображає погляди виключно авторів, Європейська Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання наданої інформації.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Балицька А.А. Гендерний аналіз адаптації курсантів 1-го курсу до навчання у вищому навчальному закладі пожежно-технічного профілю // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. - Черкаси, 2007. – Вип. 99. – С. 131–138.

2. Вихор С. Гендерний аналіз освітніх документів для середньої школи // Українознавчий альманах. – 2010. – Вип. 4. – С. 35–39.

3. Клецина И.С. Психология гендерных отношений: теория и практика. – СПб.: Алетейя, 2004. – 408 с.

4. Малес Л.В. Основи гендерного аналізу в дисциплінах соціогуманітарного циклу. Методичні рекомендації з грифом МОН. - К.: ПРООН, 2004. – 39 с.

5. Плахотнік О. Вчитель і вчителька: гендерний аналіз однієї професії [Текст] // Studia Methodologica: альманах / укладач І. В. Папуша. – Тернопіль: ТНПУ, 2008. – Вип. 25: Антропологія літератури: комунікація, мова, тілесність. – С. 310–315.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Акбаш Катерина Сергіївна – старший викладач кафедри прикладної математики, статистики та економіки, кандидат фізико-математичних наук, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: теорія екстремальних значень, гендерна статистика, k_m_s_kirovograd@mail.ru

Пасічник Наталя Олексіївна – доцент кафедри прикладної математики, статистики та економіки, доцент, кандидат педагогічних наук, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: технології навчання, історія науки і техніки, pasichnyk1809@gmail.com

Ріжняк Ренат Ярославович – професор кафедри математики, професор, доктор історичних наук, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: технології навчання, історія науки і техніки, rizhniak@gmail.com